

TOR SLETTEBØ OG SISSEL SEIM

Forsknings sirkler som grunnlag for kompetanseutvikling i praksis og utdanning

Tema for artikkelen er hvordan barnevernsarbeidere og forskere/undervisere ved hjelp av forskningssirkler kan utvikle barnevernfaglig kompetanse i tjenestetilbud og i profesjonsutdanningene. Artikkelen tar utgangspunkt i erfaringer fra to prosjekter med forskningssirkler i samarbeid mellom deltakere fra 20 barnevernsentre, Diakonhjemmet Høgskole og Høgskolen i Oslo og Akershus. Forfatterne drøfter muligheter og utfordringer med lokal kunnskapsproduksjon i forskningssirkler, og muligheter for å generalisere kunnskapen som utvikles.

Nøkkelord: Barnevern, kompetanseutvikling, forskningssirkel, aksjonsforskning

Tor Slettebo
Professor, VID Vitenskapelige Høgskole.
Tor.slettebo@vid.no

Sissel Seim
Førsteamanuensis emeritus, Høgskolen i Oslo og Akershus, Førsteamanuensis II, Høgskolen i Sogn og Fjordane.
Sissel.seim@hioa.no

Abstract:

The topic of the article is how child welfare workers and researchers / teachers using research circles can develop knowledge and expertise, both in child welfare services and in the professional training of social workers. The article is based on experiences from two projects using research circles as methodology. The project has been a collaboration between participants from 20 child welfare services, Diakonia University College and Oslo and Akershus University College. The authors discuss the opportunities and challenges with local knowledge production in research circles, and also of generalizing findings.

Keywords: Child Welfare, knowledge production, research circles, action research

EN FORSKNINGSSIRKEL kan beskrives som en form for studiesirkel hvor både praktikere, forskere og undervisere deltar, og der de med sine ulike kunnskaper møtes for å fordype seg i et problem som de er interessert i (Lundberg og Starin, 1990; Holmstrand og Härnsten, 2003; Persson, 2010; Slettebø, 2013). Forsknings-sirkler har lenge vært anvendt som modell for kompetanseutvikling i ulike deler av velferdstjenestene i Sverige og er nå prøvd ut i Norge, blant annet for å bidra til økt deltakelse blant barn og unge i barneverntjenesten. Overordnet tema for artikkelen er å drøfte hvordan forskningssirkler kan være en modell for kunnskapsutvikling i samarbeid mellom profesjonelle yrkesutøvere i barnevernet, profesjonsutdanningen og forskning i feltet.

Problemstillingen som drøftes, er: Har arbeidet i forskningssirkelene bidratt til innovasjon, endring og kunnskapsutvikling om barn og unges deltakelse i barnevernet? Diskusjonen er basert på resultater fra to prosjekter med fire forskningssirkler gjennomført i samarbeid mellom 20 barneverntjenester i Oslo og Akershus, Diakonhjemmet Høgskole, (fra 1.1.2016 VID Vitenskapelige Høgskole (VID)) og Høgskolen i Oslo og Akershus (HIOA).

Behovet for utvikling av praksis og forskning i barnevernet

For å møte utfordringene knyttet til befolkningens sammensatte helse- og sosiale problemer må tjenestene fornyes og utdanningene tilpasses endrede behov (Meld. St. 13 (2011–2012)). Krav om brukerdeltakelse utfordrer medarbeidere i helse- og velferdstjenestene om etisk bevissthet, vurderingsevne og kommunikasjon med brukere og pårørende. For å bedre kvalitet i utdanningene og i tjenestene må forskningen ved utdanningene styrkes og være knyttet til praksisfeltet tematisk (Meld. St. 18 (2012–2013)). I offentlige dokumenter etterlyses økt kunnskap i barnevernet, blant annet om barns behov, barns medvirkning, flerkulturell kompetanse og ledelse (Prop. 106 L. (2012–2013)). Det stilles videre krav om at fagutøvelsen skal bygge på tilgjengelig vitenskapelig kunnskap sammen med utøvernes erfaringer, etiske vurderinger og brukernes preferanser (BLD og Bufdirs FoU-strategi (BLD, 2009–2012)). Retningslinjer for internkontroll pålegger den kommunale barneverntjenesten å sørge for at ansatte har tilstrekkelig kunnskap og ferdigheter innenfor fagområdet (BLD, 2006). I den nasjonale strategien for kvalitetsforbedring i sosial- og helsetjenesten

(2005–2015) understrekes at kvalitet på tjenestene skal sikres ved at utøvere på alle nivåer tar brukernes behov på alvor og omsetter kunnskap til gode tjenester. Helsedirektoratet (2005) påpeker at faglige avveininger og beslutninger derfor må bygge på relevant, pålitelig og oppdatert kunnskap gjennom forskning, utdanning og refleksjon over egne erfaringer og i samspill med brukere. For å styrke utvikling av kunnskap og kompetanse i praksisfeltet etterlyste Befring-utvalget (NOU 2009: 8) bedre samarbeid mellom utdanningsinstitusjonene og praksisfeltet. Dette følges opp i forslag til endringer i barnevernloven (Prop.106L (2012–2013)), som viser til at systematisk arbeid og samspill mellom praksis, utdanning og forskning («kunnskapstriangel») er nødvendig for å nå målet om et kunnskapsbasert barnevern.

Også i internasjonal debatt i fagfeltet understrekes behovet for å styrke kunnskapsproduksjonen i samarbeid mellom praksisfeltet og utdanningsinstitusjonene; dette betegnes ofte som «Bridging the gap» mellom forskning og praksis (Salisbury Statement, 2011). Dette omtales nærmere i punktet om praksisforskning senere i artikkelen.

I de senere år har det vært ulike satsninger for å øke kompetansen i velferdssektoren. Høgskole- og universitetssosialkontorforsøket (HUSK-forsøket) hadde som mål å styrke praksisbasert forskning som grunnlag for praksisutøvelse (Gjernes og Bliksvær, 2011). Forsøket skiller seg fra tidligere satsninger ved at brukere, praktiskere, forskere og undervisere skulle være likeverdige partnere i prosjektet. HUSK-prosjektet bidro til å styrke den praksisbaserte forskningen, men det viste seg van-

skelig å inkludere alle aktørene i et likeverdig samarbeid. Evalueringen etterlyste mer deltakelse fra de profesjonelle utøverne og konkluderte med at kompetanseheving må ta utgangspunkt i praktikernes kunnskapsbehov, og at prosjektene må være godt forankret i den lokale organisasjonen og ledelsen (Gjernes og Bliksvær, 2011). Dette er erfaringer som vi har bygget videre på i utvikling av forsknings-sirklene.

Vi skal se nærmere på noen ulike måter å legge til rette for samspill mellom forskning, undervisning og praksisfelt før vi presenterer forsknings sirkelen som en modell for et kunnskapstriangel i barnevernet.

Samarbeid mellom praksis, utdanning og forskning

Norges forskningsråd bruker betegnelsen *praksisrettet forskning* for å markere at samarbeid mellom forskning og praksisfelt er et sentralt satsningsområde i forskning og utvikling av helse- og velferdstjenester. Dette er blant annet et av hovedmålene for forskningsprogrammet «Gode og effektive helse-, omsorgs- og velferdstjenester» (HELSEVEL), der også barneverntjenester inngår (Norges forskningsråd, 2015). Virkemidlene for å nå mål om kunnskapsbasert utdanning og yrkesutøvelse er at kvaliteten på forskningen styrkes, at det fremmes samarbeid mellom forskningsmiljøer, profesjonsutdanninger, tjenester og brukere, samt at den forskningsbaserte kunnskapen tas i bruk i tjenestene og i utdanningene (Norges forskningsråd, 2014).

Praksisforskning er en annen betegnelse på forskning som er knyttet til praksisfeltet (Saurama og Julkunen, 2011). Det er

ingen enhetlig oppfatning av hva praksisforskning innebærer, men det understrekes at praksisforskning bygger på prinsipper om at kunnskapen som produseres, skal være av relevans for, eller tilknyttet, praksis, og at kunnskap er generert fra praksis, «bottom-up», ikke bare fra akademia (The Salisbury Statement, 2011). The Salisbury Statement bygger på arbeidene til en internasjonal forskergruppe i sosialt arbeid med mål å utvikle prinsipper for forskning i tilknytning til praksisfeltet (Fisher, 2011; Uggerhøj, 2012). Forskning utført av praktikere betegnes som *praktikerforskning* (Lunt et al., 2012). I *Samarbeidsforskning* (Natland og Dietrichson, 2011) eller *collaborative research* (McLaughlin, 2010) understrekes at brukerne også må inngå som deltakere i forskningsprosessen i tillegg til profesjonsutøvere og forskere. Praksisforskning innebærer kunnskapsutvikling, men har ikke alltid mål om forbedring av praksis. Vi mener derfor at deltakende aksjonsforskning og innovasjon er bedre egnet til å beskrive forskning med mål om kunnskapsutvikling og endring i praksis.

Aksjonsforskning har to formål, både å bidra til forandring (aksjon) og kunnskapsproduksjon (forskning). Aksjonsforskning er ikke en egen forskningsmetode, men en tilnærming basert på at forskere intervenserer i det fenomen de studerer (Pålshaugen, 1996). Arbeidsprosessen i forskningssirkler kan knyttes til *deltakende aksjonsforskning* (participatory action research) (Reason og Bradbury, 2008; Nielsen, 2012; Glassman og Erdem, 2014), som har utgangspunkt i et epistemologisk paradigme om at kunnskap om handlings- og forandningsprosesser best oppnås gjennom deltakelse i prak-

sis, og at kunnskap blir til gjennom refleksjon og dialog mellom deltakerne. I deltakende aksjonsforskning skal forskerne ikke oppfattes som eksperter, men som deltakere i en demokratisk dialog. Dialogen skal håndtere uenighet, men skal ikke ha preg av forhandlinger om sannheten (Seim, 1998; Nolan et al., 2008). Deltakende aksjonsforskning innebærer i prinsippet at alle relevante parter deltar både i aksjon og i forskningsprosessen, men partene kan også delta i ulike deler av prosessen.

Innovasjon, å bidra til endringer og forbedring av praksis er sentrale mål med forskning og fagutvikling i barnevernet. Innovasjon i offentlig sektor vil ifølge Hartley (2006) ofte dreie seg om utvikling av nye tjenester (*produktinnovasjon*), innovasjon i tjenesteutvikling (*tjenesteinnovasjon*) og organisasjonsutvikling (*strategisk innovasjon*). *Sosial innovasjon* forstås som løsninger på sosiale problemer som kan være mer effektive, mer bærekraftige eller mer rettferdige enn de eksisterende løsningene (Oeij et al., 2011). Både innovasjon og aksjonsforskning kjennetegnes av en viss risiko fordi de er eksperimenterende i sin karakter. Ofte handler det om å tenke fremover om hva som kan bli bedre praksis i fremtiden (Teigen, 2007). Et annet kjennetegn er at nye og kreative kombinasjoner mellom kjent kunnskap og/eller sfærer kombineres. I føringer for utviklingen av helse- og velferdstjenestene legges det vekt på behov for innovasjon i samarbeid mellom forvaltningen og FoU-miljøer (Norges forskningsråd, 2015). I forskningssirklene legges det til rette for forskningsbasert innovasjon, der forskere bidrar med sin kompetanse inn i innovasjonsprosessene.

Siden forsknings-sirkelene både har mål om forbedring, forandring og innovasjon i praksisfeltet, har vi valgt aksjonsforskning og innovasjon som tilnærminger til å forstå og analysere produksjon av kunnskap i forsknings-sirkelene.

Gir aksjonsforskning og innovasjon mulighet til generalisering av kunnskap? I aksjonsforskning og innovasjon forstås resultater av aksjon/handling og kunnskapsproduksjon som to sider av samme sak, og begge deler anses som like viktig (Pålshaugen, 1996; Seim, 1998). Resultatet av aksjonen eller forandringsarbeidet blir et eksempel som kan danne utgangspunkt for generalisering av kunnskap (Flyvbjerg, 2000). Samtidig kreves det at forskning og formidling må oppfylle vitenskapelige krav til dokumentasjon og validitet, krav som også må stilles til kunnskapsproduksjon i forsknings-sirkelene.

Forskningssirkler – en modell for utvikling av praksisfeltet og forskning/utdanning

Kunnskapsutviklingen i forskningssirkler skjer i samarbeid mellom praktikerne og forskere, men forskeren har i tillegg ansvar for å sørge for at virksomheten har et vitenskapelig tilsnitt. Samarbeidet skal bidra til å utvikle en kollektiv kunnskapsbase rundt det aktuelle fenomenet/problemet/temaet.

Forskningssirkelene i Sverige har vært rettet inn mot ulike velferdstjenester, blant annet for fagfolk som skal håndtere nye utfordringer i sin arbeidssituasjon, for å samordne ressurser mellom virksomheter og for å involvere praktikere og brukere i kunnskapsutvikling (Åhlund, 1993; Stiwne, 1996; Kristensen, 2002; Blomqvist

og Christophs, 2005; Claezon, 2008).

En gjennomgang av svensk litteratur har vist at forskningssirkelene har bidratt til å øke deltakernes kunnskaper og forståelse for de temaene som har stått i sentrum for arbeidet (Slettebø, 2013). Evaluering av seks års drift av i alt 80 forskningssirkler i ulike deler av sosialsektoren viste at forskningssirkler ga praktikerne muligheter til å formulere problemstillinger og synliggjøre sine ressurser og behov. Deltakerne fikk økt sine kunnskaper gjennom å reflektere, definere og plassere arbeidsoppgavene i en større sammenheng. Forskningssirkelene ble oppfattet som en arena for erfaringsutveksling og kopling av erfaringer og forskning, og den bidro blant annet til utvikling av den profesjonelle rollen (Lönback og Östberg, 2008).

Erfaringene fra Sverige ligger til grunn for utprøving av forskningssirkler i Norge. Slettebø har ledet en av flere forskningssirkler i Sverige med tema barn og unges deltakelse i barnevernet (Slettebø og Palm, 2012; Hyvönen og Alexandersson, 2014).

I tillegg til de fire forskningssirkelene i Oslo og Akershus med tema barn og unges medvirkning i barneverntjenesten ved VID og HIOA i perioden 2012–2015, er det nå satt i gang forskningssirkler på flere andre områder i Norge. Ved VID drives en forskningssirkel for å utvikle samarbeidet mellom barnevern og NAV om oppfølging av ungdommer som har vært i kontakt med barnevernet, samt tre forskningssirkler om kompetanseheving i kommunale tjenestetilbud til personer med utviklingshemming. Høgskolen i Sogn og Fjordane (HISF) har i samarbeid med Helse Førde (2014–2015) drevet en forskningssirkel for å utforske muligheter

for pasienters medvirkning i en rusinstitusjon. I denne sirkelen er også pasienter med som deltakere (Follevåg og Gudmundsdottir, kommer). HISF har i 2016 satt i gang en forskningssirkel om barns deltakelse i barnevernet og en forskningssirkel om bedring av aktivitets- og arbeidstilbud for unge i samarbeid med NAV, der også brukere er med som deltakere.

Forskningssirkelene i Sverige er ofte forankret i kommunale eller regionale FoU-enheter. Persson (2010) mener dette kan være en grunn til at Sverige mangler kunnskaper om hvordan arbeidet i forskningssirkelen og møtet mellom forskere og profesjonsutøvere kan påvirke høyskolene og universitetene. I Norge har vi forankret ansvaret for gjennomføringen av forskningssirkelen ved utdannings- og forskningsinstitusjoner slik at erfaringene også skal komme profesjonsutdanningen og forskning til gode. Forskningssirkelarbeid er blitt etablert som et eget emne på masterutdanningen i sosialt arbeid ved VID. På denne måten legges det til rette for formell kompetanseutvikling blant deltakerne, men også for at utdanningsinstitusjonen gjennom studentarbeider skal bli kjent med utfordringer som praksisfeltet står overfor.

I drøftingen av bruk av forskningssirkler for å øke kunnskap om muligheter for barn og unges deltakelse i barnevernet vil vi vise hvordan arbeidet i en forskningssirkel kan generere kunnskaper med overføringsverdi.

Prosjektbeskrivelse og metode

Initiativet til forskningssirkelene om barn og unges medvirkning i barnevernet ble tatt i samarbeid mellom Fylkesmannen i Oslo og Akershus (FMOA) og Tor Slet-

tebø ved VID. Sissel Seim ved HIOA ble invitert inn som deltaker i prosjektet. Prosjektene har vært finansiert FMOA og de to høyskolene. Temaet barn og unges medvirkning ble valgt ut fra kompetansebehov som beskrevet i Prop. 106. (2012–2013), og ut fra norsk og internasjonal forskning som har dokumentert behovet for å øke barns deltakelse i barnevernet (Christiansen, 2012; Vis, Holtan og Thomas, 2012; Helsetilsynet, 2012, 2015; Bijleveld et al. 2013).

Det er gjennomført to prosjekter med en forskningssirkel knyttet til hver høyskole i hvert prosjekt. Det første prosjektet besto av to forskningssirkler fra september 2012 til januar 2014, og det andre av to forskningssirkler fra februar 2014 til august 2015. I alt har nærmere 40 barnevernsarbeidere fra 20 barneverntjenester deltatt i de fire forskningssirkelene, i tillegg deltakere fra de to høyskolene.

Som aksjonsforskere har vi hatt tosidig interesse i prosjektet: å bidra både til endringsprosesser i praksis og til kunnskapsproduksjonen. Disse to interessene er vevet sammen fordi kunnskapsinteressen også omfatter hvilke prosesser som fører til et godt resultat. En grunn til å velge deltakende aksjonsforskning var å overvinne noen av problemene med nærhet og kritisk distanse. Gjennom praktisk deltakelse kan en som «utenforstående» forsker få et mer innvendig perspektiv, og gjennom løpende dialog og analyse kan deltakerne fra feltet få et mer distansert og kritisk perspektiv på sin egen virksomhet. Hvis en som forsker blir for nært involvert, kan det også bli vanskelig å ha distanse til å analysere kritisk det som skjer og til å forstå egen rolle. Lojaliteten til målet om mer deltakelse for barn kan ha

hindret oss i å se og beskrive de vanskelige sidene ved barnevernet, for eksempel problemer og dilemmaer ved barns deltakelse. Som forskere må vi bevege oss fram og tilbake mellom å delta og observere, og mellom å delta og å analysere og fortolke det som har skjedd.

Urvalg

I begge prosjektene sendte FMOA invitasjon til alle barneverntjenester i Oslo og Akershus om å delta. Ti barneverntjenester meldte seg som interesserte i begge runder, og alle ble med i prosjektet. Barneverntjenestene valgte ut to ansatte hver som deltakere, i alt 20 deltakere i hvert prosjekt. Tre av tjenestene fra det første prosjektet valgte også å være med i det neste. Tor Slettebø og Sissel Seim har deltatt som forskere i hver sin sirkel i begge prosjektene. I det andre prosjektet var to forskere som underviser på bachelorutdanningene, Ellen Syrstad, VID og Marianne Rugkåsa, HIOA, med i hver sin forskningssirkel. Det har vært noen utskiftninger av kontor og deltakere underveis. I begge prosjekter trakk en barneverntjeneste seg etter cirka $\frac{3}{4}$ år på grunn av endringer i personalet. Hovedinntrykket er at det har vært stabil deltakelse i tre av fire forskningssirkler.

I de norske forskningssirklene har vi utprøvd modellen i tråd med erfaringer fra Sverige. Evalueringer viste at følgende suksessfaktorer går igjen: Formulering av en avgrenset problemstilling, tilstrekkelig med deltakere (8–12), minst to deltakere fra hver arbeidsplass, praktiske oppgaver mellom møtene i forskningssirkelen, forankring av forskningssirkelen i ledelsen lokalt og langvarig samarbeid (Slettebø, 2013). I Norge har vi også lagt vekt på for-

pliktende samarbeid mellom utdanningsinstitusjonene og praksisfeltet.

Datamateriale

Datamateriale kommer fra tre kilder: 1. referater fra *seminarer og månedlige møter*, skrevet av forskerne i prosjektet og validert av deltakerne, 2. rapporter fra *lokale prosjekter* gjennomført av deltakerne (intervjuer med barn, beskrivelser og bilder av gjennomførte endringer), blant annet presentasjoner av lokale prosjekter på seminarer og på nasjonale og internasjonale konferanser, og 3. transkripsjoner og referater fra *fokusgruppeintervjuer* med deltakerne i forskningssirkelen. Spørsmål til diskusjonen i fokusgruppeintervjuene var: deltakernes oppfatninger om struktur og arbeidsform, om deltakelse i forskningssirkelen har bidratt til endringer i praksis, og om forskningssirkelen har bidratt til kunnskap om barns deltakelse.

Etikk

Det er avklart med Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste at prosjektet ikke er meldepliktig fordi det ikke innebærer registrering av personopplysninger eller opplysninger og vurderinger som kan knyttes til enkeltpersoner (NSD, 2014).

Analyse

Analysen har foregått fra første stund i arbeidet med de fire forskningssirklene. Vi har i hovedsak foretatt en innholdsanalyse hvor vi har analysert hvilke spørsmål som er blitt diskutert på møtene, hvordan diskusjonen har foregått, hva som er blitt sagt, og konteksten for utsagnene. Vi har analysert diskusjonene innad i hver av forskningssirklene og på tvers av dem. I forbindelse med denne artikkelen har de

to forskerne i prosjektene analysert data-materialet spesielt for å svare på problemstillingen: om og hvordan arbeidet i forskningssirkelene har bidratt til kunnskapsutvikling om barn og unges deltakelse i barnevernet. Materialet er analysert for å undersøke: 1. om det har skjedd utvikling av kunnskap om barns deltakelse, 2. om dette har bidratt til endringer ved kontorene, og 3. hva deltakerne eventuelt mener har bidratt til endringer.

Presentasjon av funn / diskusjon

I presentasjonen av funn vil vi først beskrive arbeidsprosessen og innholdet i forskningssirkelene og gi eksempler på problemstillinger og prosjekter som er gjennomført. Deretter vil vi drøfte om og hvordan forskningssirkelene har bidratt til innovasjon og kunnskapsutvikling om barn og unges deltakelse i barnevernet, og hvordan forskningssirkelene har lagt til rette for dette.

Arbeidsprosessen i forskningssirkelene

Hver av de fire forskningssirkelene har bestått av ti deltakere fra praksisfeltet og en eller to fra forsknings- og undervisningsinstitusjonene. Samarbeidet har gått over halvannet år og er delt inn i to faser. Fase I besto av et oppstartseminar over to dager fulgt av seks månedlige halvdagsmøter med utforskning og diskusjon om barns medvirkning. Fase II besto av et midtveisseminar over to dager med planlegging av lokale prosjekter, fulgt av seks månedlige halvdagsmøter i tillegg til at deltakerne gjennomførte lokale prosjekter. Forskningssirkelen ble avsluttet med en dags avslutningsseminar med presentasjon, oppsummering og evaluering av arbeidet.

Mellom hvert møte i forskningssirkelen, både i fase I og fase II, ble det lagt inn oppgaver som deltakerne bestemte selv, for eksempel å kartlegge egen praksis, innhente informasjon ved å intervju kolleger og/eller brukere, informere kolleger om arbeidet i forskningssirkelen eller å lese forskningslitteratur. Det var forventet at deltakerne skulle bringe inn og dele egne erfaringer i møte med teori og forskning. Forskernes oppgaver har vært å lede møter og skrive referater samt fremskaffe aktuell forskning og litteratur på de områdene hvor praktikerne etterlyser kunnskaper. Forskerne har formidlet relevante forskningsresultater og teoretiske perspektiver og veiledet deltakerne i lokale utviklingsprosjekter. Andre oppgaver har vært å løfte frem den kunnskapsutviklingen som skjer i forskningssirkelen, og stå for formidling og rapportering i samarbeid med de andre deltakerne.

Vi skal først beskrive *eksempler* på endringer som har skjedd ved kontorene som grunnlag for å drøfte om arbeidet i forskningssirkelene har bidratt til utvikling av kunnskap og kompetanse om barn og unges deltakelse. Til slutt vil vi drøfte noen utfordringer ved bruk av forskningssirkler til kunnskapsutvikling.

Fase I Utforskning av barns deltakelse

På oppstartseminarene i 2012 og 2014 fikk deltakerne informasjon om forskningssirkelen som metode og arbeidsform. Barn og unges medvirkning i barnevernet var på forhånd valgt som overordnet tema. En person fra Landsforeningen for barnevernsbarn holdt en innledning for å bringe inn barn og unges erfaringer fra kontakten med barnevernet. De to forskerne presenterte forskning om barn og unges medvirkning

og erfaringer fra sine tidligere prosjekter. Hver av forskningssirkelene holdt en workshop med idéblomstring, og deltakerne valgte hvilke problemstillinger og formål de ønsket å arbeide med. Det var således deltakernes egne behov for kunnskaper som definerte temaene for møtene i forskningssirkelens fase I.

Felles for alle sirkelene var at deltakerne ønsket å starte med å drøfte sin egen forståelse av medvirkning og deltakelse for barn og unge og å undersøke om det var felles forståelse av dette i sine respektive barneverntjenester. For å utforske dette arrangerte noen fokusgruppeintervjuer med sine kolleger. Andre tok utgangspunkt i egne saker, enten saker med god deltakelse fra barn og unge eller saker der det hadde vært vanskelig å få til deltakelse. Forskerne presenterte eller sendte ut aktuelle artikler til diskusjon.

En gruppe valgte brukermedvirkning i akuttsaker som overordnet tema. Deltakerne la fram erfaringer fra akuttsaker der de hadde opplevd det vanskelig å få til medvirkning, og reflekterte om hvordan de kunne skape bedre mulighet for barns medvirkning i slike situasjoner. En annen gruppe valgte å undersøke brukermedvirkning i saker med konflikter mellom familiemedlemmer, for eksempel saker med barnefordeling og barns deltakelse i spørsmål om samvær. De tok utgangspunkt i en artikkel om slike «gråsonesaker» (Jevne og Ulvik, 2012) og reflekterte over muligheter til medvirkning med utgangspunkt i egne caser.

Flere av forskningssirkelene identifiserte som problemstilling: Hva er gode forutsetninger for deltakelse og medvirkning for barn og unge i barnevernet? De drøftet blant annet informasjon og tilgjengelighet:

hvordan barnevernet henvender seg til barn og unge gjennom brosjyrer og hjemmesider på internett, og om de fysiske forholdene ved kontorene var gode nok for å snakke med barn. De fleste hadde erfart at det var vanskelig å finne gode steder på kontoret for å snakke med barn og unge.

Flere av deltakerne gjennomførte intervjuer med barn og unge for høre deres oppfatninger og ønsker om deltakelse og medvirkning. De spurte blant annet barna hva de oppfattet som gode samtaler, og hvor de syntes det var best å snakke med de ansatte i barnevernet.

Deltakerne presenterte sine erfaringer fra ulike arbeidsformer for å snakke med barn: erfaringer med bruk av «barnesamtalen» (Gamst, 2011), «bamsekort», «Marius mus» (Holmsen, 2010), livsform-samtaler (Gulbrandsen, 2014), utviklingsstøttende samtaler (Øvreeide, 2009) og Klemetsrudsmodellen om barns deltakelse i voldssaker (Diesen og Bordi, 2013). Dette dannet, sammen med presentasjon av relevant teori og artikler, grunnlag for refleksjon om betingelser for gode samtaler og om utfordringer ved bruk av disse metodene. Ved hjelp av «kritiske caser» ble det også reflektert rundt etiske og faglige dilemmaer i arbeidet med barn og unges deltakelse, for eksempel foreldre som ikke godtar at barnevernet snakker med barn alene, eller hvordan en kan håndtere informasjon som barn og unge ikke ønsker skal formidles videre til foreldrene.

Fase II Aksjon og innovasjon

På midtveisseminaret presenterte deltakerne erfaringer fra fase I og utviklet nye spørsmål som utgangspunkt for arbeidet med lokale prosjekter i fase II. Deltakerne valgte ulike prosjekter for å øke barn og

unges medvirkning ved sine respektive kontor, men de fleste prosjektene hadde som overordnet problemstilling: Hva skal til for å øke barn og unges medvirkning i barnevernet? Drøftingene i de seks møtene i fase II var tett knyttet til de lokale prosjektene: drøfting av metodisk tilnærming, systematisering av egne erfaringer og formidling av resultater. Denne fasen har vært handlingsrettet og inneholdt ulike former for aksjoner. Endringene har hatt ulik karakter og innovative kjennetegn.

Vi skal vise noen av de mange eksemplene på endringer av praksis. Enkelte av prosjektene kan beskrives som innføring av nye tjenester, i innovasjonsteori betegnet som *produktinnovasjon* (Hartley, 2006). Deltakerne fra en kommune kartla først hva som fantes av ulike hjelpemidler for å kommunisere med yngre barn. De laget en verktøykasse hvor de samlet ulike spill, leker og figurer i en koffert for å få yngre barn, særlig barn de ikke kjenner, til å beskrive sin egen livssituasjon. Kofferten ble brukt for samtaler med barn både på kontoret og andre steder. Deltakerne rapporterte at de var overrasket over hvor lett denne kofferten bidro til bedre samtaler med barn.

Et annet eksempel på produktinnovasjon er at deltakerne i flere kommuner hadde som prosjekt å få til eget samtalerom for barn. Det var som nevnt få kontor som hadde gode muligheter for samtaler med barn på kontoret. De ansatte delte ofte kontor og hadde heller ikke samtalerom som var egnet for å snakke med barn. Deltakerne lette etter mulige rom som kunne innredes som barnevennlige rom, søkte i litteratur for å finne egnet innredning, besøkte barnehus hvor man

intervjuer barn i forbindelse med overgrepssaker, og søkte midler gjennom kommuneadministrasjonen til å finansiere innredning. En kommune var i ferd med å bygge nye felles lokaler for barnevern, helsestasjon og PP-tjeneste. Deltakerne i forskningssirkelen tok initiativ til og fikk inkludert eget samtalerom for barn felles for alle tjenestene i de nye lokalene. Ved fire andre kontorer ble det laget samtalerom for barn, tre som resultat av initiativ fra deltakere i forskningssirkelen. Ved et av kontorene var det vedtatt innredning av samtalerom, men initiativet stoppet på grunn av mangel på bevilgninger.

Deltakere ved flere av kontorene valgte som lokalt prosjekt å bedre tilgjengelighet for barn og unge gjennom informasjon. I første fase hadde de undersøkt hva som ble gitt av informasjon til barn og unge. Ved alle kontorene fant de at nettsidene bare henvendte seg til voksne, at det manglede informasjon beregnet på barn og unge, og at barnevernskntorene var vanskelige å finne for barn og unge. Forsøk på å få til bedre skilting for å vise hvor barnevernet holdt til, viste seg vanskelig å gjennomføre. Å gi bedre informasjon til barn og unge gjennom kommunens nettside ble gjennomført i to kommuner, der deltakerne fikk til endring av nettsiden slik at den henvendte seg direkte med informasjon til barn og unge. Ved et kontor strandet forsøket fordi kommunale instanser mente det ville bryte med kommunens informasjonsstrategi. Deltakerne i en barneverntjenestene laget en omfattende plan for informasjon. De utarbeidet en informasjonsbrosjyre for foreldre og en for barn og laget egen Facebook-side om barnevernet. Brosjyrene ble delt ut til alle ungdomsskoler i kommunen, og ansatte i

barneverntjenesten reiste rundt på skolene for å informere om barnevernet og om Facebook-siden.

I forbindelse med informasjonsarbeidet ble de ansatte oppmerksomme på at de anvendte ord og begreper som mange barn og unge ikke forstår. De måtte innføre nye ord og begreper for å formidle informasjon på en enkel og barnevennlig måte. Dette kan kalles *retorisk innovasjon*. De har også vært inspirert av Barnevernsproffenes forslag til å endre ordene i barnevernet (Forandringfabrikken, 2011).

En forskningssirkel utviklet et evalueringsskjema for å gi barn og unge mulighet til å evaluere barnevernets innsats. Spørsmålene ble utformet på bakgrunn av intervjuer med barn og unge, og det ble sendt på høring til Landsforeningen for barnevernsbarn. Flere kontorer har startet opplæring og systematisk trening i hvordan en kan snakke med barn.

Endringer i *praksis* er også uttrykk for holdningsendring. Ved noen kontorer var dette direkte resultat av forskningssirkelen, mens andre i tillegg var påvirket av andre prosjekter de var med i.

Det finnes også eksempler på *teneste-innovasjon*. Ved flere av kommunene fikk deltakerne innført nye rutiner. Et kontor innførte at de alltid skal snakke med barnet tre ganger alene i løpet av en undersøkelsessak. I starten av undersøkelsen informerer de barnet om hva en undersøkelse går ut på, og hvordan undersøkelsen skal gjennomføres. I neste samtale innhenter de barnets erfaringer, synspunkter og ønsker, og i den avsluttende samtalen får barnet informasjon om hva som skal skje videre, og får mulighet til å evaluere barnevernets innsats. Implementeringen av ulike modeller for samtaler med barn kan

også ses på som en form for tjenesteinnovasjon.

Forskningssirkelen har bidratt til endringer i *organisasjonskultur*. Deltakerne forteller at deltakelsen i forskningssirkelen har bidratt til at de selv og deres kolleger er blitt mer opptatt av barn og unges medvirkning, og at de har fått bedre forståelse av hva medvirkning innebærer. Flere av tjenestene organiserte fagdager om barn og unges medvirkning for å legge til rette for kollektiv kunnskapsutvikling ved kontoret. Det er også gjennomført endringer i *strukturen* ved noen kontorer, for eksempel innføring av nye måter å organisere interne prosesser på (*prosessinnovasjon*).

Selv om alle mente de la til rette for barn og unges deltakelse, ble mange gjennom diskusjoner i gruppa i tvil om deltakelsen var reell. Flere av deltakerne kjente seg igjen i Helsetilsynets kritikk av barneverntjenestene (2012, 2015) og fikk innført rutiner for å dokumentere at de har snakket med barn alene. Andre gjennomførte kartlegginger og studerte dokumenter for å undersøke hvordan deres tjenester la til rette for barn og unges deltakelse, etter inspirasjon fra Shiers (2001) modell for barns deltakelse

I praksis har utviklingsarbeidet i de ulike bydelene og kommunene bestått av flere og overlappende innovasjonsprosesser. Noen har vært små, mens andre har vært mer omfattende. Det er også viktig å understreke at fremstillingen av endringer i tjenestene bygger på ansattes rapporteringer over flere år.

Kunnskap- og kompetanseutvikling

Deltakernes beskrivelser av endringer i praksis kan forstås som uttrykk for den kunnskapsutviklingen de mener har

skjedd gjennom arbeidet i forskningssirkelen. De mener de har fått bedre innsikt og kunnskap om hva som forstås med barn og unges deltakelse og medvirkning. Gjennom samtaler med barn og involvering av barn i beslutningsprosesser har de erfart at god kontakt med barn er nødvendig for å forstå barnets situasjon og for å komme fram til gode tiltak. De forteller at de gjennom arbeidet med prosjektene har fått bedre kunnskap om hva som skaper gode betingelser for barns deltakelse, og at de gjennom utprøving av ulike samtaleformer har fått mer kunnskap om hvordan de kan håndtere utfordringer med barns deltakelse.

Samarbeidet i forskningssirkelen har resultert i endringer i undervisningen i barnevern. Ved VID har barn og unges medvirkning i barnevernet fått en mer sentral rolle i undervisningstilbudet, og det undervises nå i metoder for samtaler med yngre barn. Deltakere fra forskningssirkelene er trukket inn i undervisningen i barnevern slik at samarbeidet mellom utdanningen og praksisfeltet er blitt tettere. Det er også etablert et eget emne på 10 studiepoeng på masternivå for de av deltakerne i forskningssirkelene som ønsker å få en mer formell uttelling for innsatsen. Ved HIOA er masterstudenter trukket inn i prosjektet, og to masterstudenter har hittil skrevet sin masteroppgave fra forskningssirkelen, (Jahren, 2015; Weng, 2015).

Datainnsamlingen fra arbeidet i forskningssirkelene har bidratt til økt kunnskap om muligheter og hindringer for barn og unges medvirkning i barnevernet. Kombinert med resultater fra andre egne forskningsprosjekter har kunnskaper utviklet i forskningssirkelprosjektene

generert ny innsikt i forskningsfeltet om barn og unges medvirkning i barnevernet. Det har blant annet bidratt til kunnskaper om betydningen av sosio-materielle og organisasjonsmessige forhold ved barneverntjenestene som forutsetninger for barn og unges medvirkning. Dette er temaer som blir belyst i en internasjonal artikkel (Seim og Slettebø, 2016) og i annen planlagt formidling fra prosjektet.

Hva har bidratt til utvikling av kunnskap?

Ved analyse av datamaterialet kom det fram at kunnskapsutviklingen har vært knyttet til forskjellige erfaringsprosesser. Deltakerne la i evalueringen særlig vekt på tre forhold som de mente hadde bidratt til endringer av kunnskap og holdninger. Utveksling av erfaringer *mellom deltakerne* i forskningssirkelen: Refleksjoner på bakgrunn av presenterte caser førte til gjensidig utveksling av erfaringer. Deltakerne utforsket ulike måter å nærme seg utfordringer på, og fikk nye ideer til eget arbeid. *Samarbeidet mellom praktikere og forskerne og underviserne* i høyskolene bidro til at refleksjoner om utfordringer i praksis kunne skje med utgangspunkt i teori og forskning.

Sist men ikke minst, har praktikere og forskere lært av *erfaringer fra konkrete endringer og innovative prosesser* og fra resultater i de lokale prosjektene. For eksempel gjorde bedring av materielle betingelser gjennom etablering av samtalerom for barn det lettere å få til samtaler med barn. Å ta med en koffert med leker og figurer åpnet opp for bedre kommunikasjon med barna. Slike faktiske endringer i praksis representerer kunnskapsutvikling sammenholdt med deltakernes oppfatninger av å ha oppnådd bedre innsikt i barn

og unges medvirkning. Sammenlignet med andre kompetanseutviklingsprosjekter, for eksempel HUSK-prosjektet, mener vi at forskningssirkelene har en struktur som motiverer til et langsiktig forpliktende samarbeid mellom forskning og praksis. Forskningssirkelene har vært godt forankret i ledelsen og i organisasjonen lokalt, og arbeidsprosessen har vært strukturert og gått over tid. Det som kanskje er forskningssirkelens viktigste fordel, er at det er praktikernes behov for kunnskap som danner utgangspunkt for kunnskapsutviklingen, og at læring skal skje i dialog mellom deltakerne og mellom deltakerne og forskerne. Dette er i tråd med annen forskning som viser at dialog mellom kolleger er viktige arenaer for å utvikle profesjonell kunnskap (Tøge, 2013).

Har forskningssirkelen ført til økt medvirkning for barn og unge?

Deltakerne rapporterer at de snakker mer med barn, men vi mangler dokumentasjon på at barn og unge har fått økt innflytelse i tjenestene. Et unntak er et kontor som var med i begge prosjektene med forskningssirkelen. I det første prosjektet gjennomførte kontoret som rutine at det i alle saker skulle dokumenteres at saksbehandler hadde snakket med barn(a) tre ganger i løpet av en undersøkelse. Ved oppfølging i den andre prosjektrunden fant deltakerne at dette var dokumentert i alle nye saker. Det kan ellers være vanskelig å identifisere en direkte sammenheng mellom arbeidet i forskningssirkelene og mer medvirkning for barn og unge fordi det parallelt med forskningssirkelene har vært andre prosjekter for å øke medvirkning for barn og unge. Vi mener likevel at endringene i tjenestene som følge av

arbeidet i forskningssirkelene har bidratt til å bedre forutsetningene for barn og unges medvirkning ved de kontorene som var med i forskningssirkelene.

Oppsummering og diskusjon

Vi kan oppsummere at arbeidsprosessene i forskningssirkelen, samtaler og refleksjon omkring caser, drøfting og kopling mellom teori og praksis, og utprøving av konkrete tiltak, har lagt forholdene til rette for å utvikle innsikt og kunnskap. Praktikerne har fått flere perspektiver på barns deltakelse, og dette har resultert i konkrete endringer i praksis. Samarbeidet i forskningssirkelene har også gitt forskerne og underviserne mer innsikt i den erfaringsbaserte kunnskapen fra barneverntjenestene, både om hva som skaper gode betingelser for barns medvirkning, og om hvilke utfordringer som kan oppstå ved barns medvirkning. I forskningssirkelen har praktikernes erfaringsbaserte kunnskaper vært like viktige som forskerens vitenskapelige kunnskaper (kunnskapsdeling). På denne måten har det vært lagt til rette for gjensidig påvirkning mellom forskere og barnevernsarbeiderne slik at begge parter kan endre sin oppfatning av problemet (kunnskapsutvikling). Barnevernsarbeiderne har selv søkt den kunnskapen de trenger, men forskerne har hatt mer ansvar for dokumentasjon og formidling.

Utformingen av prosjektet har skapt noen utfordringer med dokumentasjon av om forskningssirkelene kan ha bidratt til økt kunnskap om barn og unges medvirkning. Refleksjonene i forskningssirkelene har gitt innsikt i utfordringer og muligheter i den profesjonelle rollen, men vi mangler kunnskap om innovasjonstiltak

kene har ført til mer medvirkning blant barn og unge utover det de profesjonelle selv rapporterer. I nye prosjekter om forskningssirkler bør resultatene av innsatsen dokumenteres bedre. En måte å gjøre dette på er at forskerne ikke bare deltar i kunnskapsdelingen på møtene i forskningssirkelene, men også er mer involvert i de lokale endringsprosessene og i evalueringen av dem. I aksjonsforskning er det vanlig med en intervenserende forskningsrolle. Vi har erfart at nærhet til praksis er viktig for å studere faktorer som hemmer og fremmer brukermedvirkning i barnevernet, men at det også er nødvendig med analytisk distanse (Seim og Slettebø, 2011).

En annen utfordring har vært hvordan en kan involvere barn og unge på en mer systematisk måte i prosessen i forskningssirkelen, slik at deres perspektiver blir del av kunnskapsutvikling og kunnskapsdeling. I de nye forskningssirkelene ved Høgskolen i Sogn og Fjordane utprøves det modeller for å integrere brukernes perspektiver i kunnskapsproduksjonen i forskningssirkelene.

En tredje utfordring er å få til et nærmere samarbeid med undervisning på bachelor- og masterutdanningene slik at den kunnskapen som utvikles i forskningssirkelen, kan bidra til kompetanseutvikling i utdanning av profesjonstøvere.

Er det mulig å utvikle generelle kunnskaper med utgangspunkt arbeidet i de lokale forskningssirkelene? Er tolkningene fra erfaringene i forskningssirkelene om hva som er gode forutsetninger for barn og unges medvirkning, gyldige, og kan resultatene overføres til andre barneverntjenester? Datamaterialets kvalitet og kra-

vene til validitet og reliabilitet er viktige for å kunne drøfte slike spørsmål. I aksjonsforskning vektlegges kommunikativ validitet, det vil si at gyldigheten av tolkninger og observasjoner gjøres i dialog med andre (Fangen, 2010). Involvering av alle deltakerne i gjennomgang og tolkning av materiale har vært én form for kvalitets-sikring av analyse av resultater. En annen form for validering er drøfting av resultater i lys av aktuelle teorier og tidligere forskning. Det er derfor et krav at resultater publiseres på konferanser og i vitenskapelige tidsskrifter for å få til en dialog med forskersamfunnet og med fagfeltet. Vi har forsøkt å få deltakerne fra praksisfeltet til å ta aktivt del i analyse og formidling, men vi har i likhet med andre erfart at det er vanskelig for profesjonstøvere i full jobb å få det til etter prosjektperioden (Seim og Slettebø, 2007). For å styrke undersøkelsens troverdighet har vi anvendt ulike metoder for innhenting av data (delta-kende observasjon, dokumenter, rapporter, muntlige fremlegg og fokusgrupper). At kunnskap er utviklet over flere år (2012–2015) i nært samarbeid med over 40 barnevernsarbeidere fra 30 bydeler og kommuner i Oslo og Akershus, og at flere forskere har vært involvert i analysen, gir tillit til at resultatene har gyldighet utover det enkelte lokale kontoret.

Arbeidet med artikkelen har vært støttet av midler fra Stiftelsen Wøyen.

REFERANSER

- Barne- og likestillingsdepartementet og Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. *FoU – strategi* (2009–2012).
- Bijleveld, G.G. van, Dedding, C.W.M. og Bunders-Aelen, J.G. (2013). Children's and Young Peoples participation within child welfare and child protection services: a state-of-the-art review. *Child and Family Social Work*. doi:10.1111/cis.12082.
- BLD (2006). *Forskrift om internkontroll for kommunenes oppgaver etter lov om barneverntjenester*. Oslo: Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.
- Blomqvist, J. og Christophs, I. (2005). *Kan forskning påvirke praktiken? En utvärdering av olika sätt att återföra forskningsresultat inom missbrukarvården*. FoU rapport 2005:18, Stockholm stad.
- Christiansen, Ø. (2012). Hvorfor har barnevernet problemer med å se og behandle barn og unge som aktører? *Norges Barnevern*, (1–2), 16–29.
- Claezon, I. (2008). *Att göra skillnad – könsperspektiv i socialt arbete med barn och ungdomar*. Stockholm, Stiftelsen Allmänna Barnhuset, rapport 2008:3.
- Diesen, L. og Bordi, H.I. (2013) *Klemetsrudmodellen, En erfaringsbasert metode for barneverntjenestens arbeid med vold i nære relasjoner*. Søndre Nordstrand barneverntjeneste.
- Fangen, K (2010). *Deltagende observasjon*. Bergen, Fagbokforlaget
- Fisher, M. (2011) Practice Literate Research: Turning the Tables. *Social Work & Society*, 9, 20–28.
- Flyvbjerg, B. (2000). *Rationalitet og Magt. Bind I. Det konkrete magt*. Århus, Akademisk forlag
- Follevåg, B-M. og Gudmundsdottir, S. (kommer). *Bridge over troubled Water – Overgang fra avhengighet til rusfrihet*.
- Forandringfabrikken (2011). *Stortingsmelding 1. Det gode barnevernet*.
- Gamst, K. Trøften (2011). *Profesjonelle barnesamtaler: Å ta barn på alvor*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Gjernes, T. og Bliksvær, T. (2011) *Nye samarbeidsformer – nye læringsformer. Sluttevaluering av prosjektet Høgskole- og universitetssosialkontor*. Nordlandforskning, Rapport 2011-7.
- Glassman, M. og Erdem, G. (2014). Participatory Action Research and Its Meanings: Vivencia, Praxis, Conscientization. *Adult Education Quarterly*, 64 (3), 201–221.
- Gulbrandsen, L.M (red.). *Barns deltakelse i hverdagsliv og profesjonell praksis – en utforskende tilnærming*. Oslo, Universitetsforlaget.
- Hartley, J. (2006). *Innovation and its Contribution to Improvement A Review for Policy-makers, Policy Advisers, Managers and Researchers*. London, Warwick Business School, Department for Communities and Local Government.
- Helsedirektoratet (2005). *Nasjonal strategi for kvalitetsforbedring i sosial- og helsetjenesten* (2005–2015).
- Helsetilsynet (2012). *Oppsummering av landsomfattende tilsyn I 2011 med kommunalt barnevern – undersøkelse og evaluering*. Rapport 2/2012.
- Helsetilsynet (2015). *Tilsynsmelding 2014*.
- Holmsen, M. (2010). *Samtalebilder. Et kommunikasjonsverktøy*. Oslo Akademiske Forlag
- Holmstrand, L. og Härnsten, L. (2003) *Förutsättningar för forskningscirkeln i skolan – en kritisk granskning*. Myndigheten för skolutveckling, Stockholm.
- Hyvönen, U. og Alexandersson, K. (2014). *Barnen vill – Vågar vi- Barns och ungdomars brukarmedverkan i den sociala barnavården*. Stockholm, Stiftelsen Allmänna Barnhuset.
- Jahren, J. (2015) *Å legge til rette for barns deltagelse og medvirkning. En drøfting av barnevernspraksis med utgangspunkt i en forsknings sirkel om barns medvirkning*. Masteroppgave. Høgskolen i Oslo og Akershus
- Jevne, K.S. og Ulvik, O. Skjær (2012). Grensearbeid: Barnevernets møte med foreldrekonfliktsaker. *Fontene Forskning* 2/12, 18–32.
- Kristensen, A. (2002). *Forskningscirkel som redskap for kunnskapsutveckling om kvinner och missbruk*. Socialstyrelsen, 2002-124-21.
- Lundberg, B. og Starrin, B. (1990). *Forskningscirklar i Värmland. Reflektioner och utmaningar*, Research and Reports, nr. 2, Centre for public Health Research, Landstinger Värmland, Karlstad.
- Lunt, N.T., Ramian, K., Shaw, I., Fouché, C. og Mitchell, F. (2012). Networking practitioner research: synthesising the state of the 'art'. *European Journal of Social Work*, 15 (2), 18B 5-203.
- Lönback, E. B. og Östberg, F. (2007) *Lärande och utveckling. Forskningscirklar – för kunskapsfördjupning och utvecklingsarbete*. Stocholms stad, FoU-enheten, U-serien nr. 6/7.
- McLaughlin, H. (2010). Keeping service user involvement in research honest, *British Journal of Social Work*, 40 (5), 1591–1608.
- Meld. St. 13 (2011–2012). *Utdanning for velferd. Samspill i praksis*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- Meld. St. 18 (2012–2013). *Lange linjer- kunnskap gir muligheter*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- Natland, S. og Dietrichson, V. (2011). Å sette spor etter seg. Noen refleksjoner om brukerperspektivets nytte i samarbeidsforskning I A. Johannessen, S. Natland og A. M. Støkken (red.): *Samarbeidsforskning i praksis*. Oslo: Universitetsforlaget.

- Nielsen, K. A. (2012). Aktionforskningens historie – på vej til et reflekserivt akademisk selskab. I: G. Duus, M., Husted, K. Kildedal, E. Laursen og D. Tofteng (red.): *Aktionsforskning. En grundbog*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Nolan, M., Grant, E. og Keady, J. (2008) (red.). *User Participation in Health and Social Care Research*, Maidenhead: Open University Press.
- Norges forskningsråd (2014). 'PraksisVel programmet'.
- Norges forskningsråd (2015). *HELSEVEL – programnotat*.
- Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (2014). http://www.nsd.uib.no/personvern/doc/3191-14-NSD_Skal_du_samle_inn_data.pdf.
- NOU (2009: 8). *Kompetanseutvikling i barnevernet*. Oslo: Barne- og likestillingsdepartementet.
- Oeij, P.R.A, Dhondt, S. og Korver, T. (2011). 'Workplace Innovation, Social innovation and Social Quality'. *International Journal of Social Quality*, 1 (2), 31–49.
- Persson, S. (2010). Forskningscirklere – en vejledning. *Gjallarhorn, Tidsskrift for professionsuddannelse*, 12, 4–16.
- Prop. 106 L. (2012–2013). *Endringer i barnevernloven*. Oslo: Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.
- Pålshaugen, Ø. (1996). 'This is not the whole story' - on the demand for scientific reports of action research. I: S. Toulmin og B. Gustavsen (red.): *Beyond theory: Changing organizations through participation*. Amsterdam: John Benjamins.
- Reason, P. og Bradbury, H. (red.) (2008). *The SAGE Handbook of Action Research (2nd edition)*. London: Sage.
- The Salisbury Statement on Practice Research (2011[2007]). *Social Work & Society*, 9, 4–9.
- Saurama, E. og Julkunen, I. (2011) Approaching practice research in theory and practice. *Social Work & Social Sciences Review*, 15, 57–75.
- Seim, S. (1998) Kan aksjonsforskning gi kunnskap om selvhjelp? *Nordisk sosialt arbeid*, 18 (1), 18–28.
- Seim, S. og Slettebø, T. (2011). Collective Participation in Child Protection Services: Partnership or Tokenism? *European Journal of Social Work*, 1, 1–16.
- Seim, S. og Slettebø T. (2007). *Brukermedvirkning i barnevernet*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Seim, S. og Slettebø, T. (kommer 2016) Challenges of participation in child welfare. *European Journal of Social Work*.
- Shier, H. (2001). Pathways to Participation: Openings, Opportunities and Obligations. *Children & Society*, 15, 107–117.
- Slettebø, T. og Palm, L. (2012). *Barn og ungdoms brukarmedverkan i den sociale Barnavården*. Rapport från forskningssircler. FoU – Fyrbodol.
- Slettebø, T. (2013). 'Forskningssirklere som fagutvikling' I Døhlie og Støkken (red.) *Fagutvikling i velferdstjenester*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Stiwne, E. Edvardsson (1996). *FORSKNINGSSIRKELN Ett forum för samtal mellan yrkesgrupper. Om brottsförebyggande arbete bland barn och ungdom*. Linköpings Universitet, Institutionen för pedagogikk och psykologi.
- Teigen, H. (2007) 'Innovativ forvaltning. Avgrensingar og omgrepsbruk'. I: R. Rønning & H. Teigen (red.): *En innovativ forvaltning?* Bergen: Fagbokforlaget.
- Tøge, A.G. (2013) 'Rom for fatutvikling – en karlegging' I: Døhlie, E. og Støkken, A. M. (red.): *Fagutvikling i velferdstjenester*. Oslo: Universitetsforlaget
- Uggerhøj, L. (2012). 'Theorizing practice research in social work'. I: E. Marthinsen og I. Julkunen (red.): *Practice research in Nordic social work*. London: Whiting & Birch.
- Vis, S.A., Holtan, A. og Thomas, N. (2012). Obstacles for Child Participation in Care and Protection Cases- Why Norwegian social workers find it difficult. *Child Abuse Review*, 21 (1), 7–23.
- Weng, M.K. (2015). *Barns deltakelse og medvirkning i barnevernet – Om forskningssirklere som verktøy i arbeidet med barn og unge i barneverntjenesten*. Masteroppgave. Høgskolen i Oslo og Akershus.
- Øvreide, H. (2009). *Samtaler med barn*. Oslo: Cappelen Damm.
- Åhlund, O. (1993). Forskningscirklere- erfaringer från prosjektverksamhet ininom äldreområdet. I: T. Thyden (red.): *Kunskapsöverföring och kunskapsvård*. Dalarnas forskningsråd.